

NBA
Bestuur & ACB, subcommissie Ethiek
Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
consultaties@nba.nl

Utrecht, 28 januari 2022

Betreft: Consultatie greenpaper Moraal versus wet

Geachte collega's,

Met veel belangstelling heeft SRA kennisgenomen van de greenpaper Moraal versus wet; een discussiestuk over morele dilemma's van controlerend accountants bij hun dagelijkse praktijkoefening dat aanzet moet geven tot een debat.

Morele dilemma's zijn reëel onderdeel van het beroep - niet voor niets hebben we een beroepseed en onze fundamentele beginselen neergelegd in de VGBA -, en alleen al om die reden verdienen zij alle aandacht. In de vorm van een continu debat, elkaar als professionals spiegels voorhoudend en onderwerpen bespreekbaar makend. We kunnen daarom in de kern niets op de discussie en (de handvatten in) de greenpaper tegen hebben.

Perspectief

Wel hebben wij bezwaren bij de aanvliegroete naar het door u gewenste debat: het onderzoek, de voorbeelden en de uitvraag zelf. We kiezen er daarom bewust voor om de door u geformuleerde vragen uit het document niet als uitgangspunt te nemen.

Hieronder vindt u een puntsgewijze samenvatting van de gedachtewisseling binnen SRA: de commissie Kwaliteit Vaktechniek en het SRA-bestuur hebben de greenpaper gezamenlijk en vanuit hun eigen perspectief besproken. Onze input bestaat uiteindelijk met name uit vragen, waarvan we denken dat zij uw gedachtenvorming en de discussie binnen het beroep kunnen scherpen.

Slijpsteen

- De kaders van het moreel ethisch handelen van de accountant staan in de beroepseed en de fundamentele beginselen (VGBA). De term 'publiek of algemeen belang' staat daarin ook genoemd, geldend voor alle accountants. Als de NBA iets wilt betekenen voor accountants op dit vlak, dan zou dat wat ons betreft moeten *gelden voor alle accountants* en niet alleen voor controlerend accountants. De genoemde voorbeelden staven dat beeld.

- Refererend aan de Ruit der waarden¹: De accountant wordt op basis van bovengenoemde moreel ethische kaders gestuurd in zijn professionele waarden en persoonlijke waarden, en door de organisatorische waarden. Het zijn deze waarden op basis waarvan de accountant kan worden aangesproken en waarvoor hij verantwoordelijk gehouden kan worden.

De greenpaper richt zich juist op de publieke waarden, de laatste ruit binnen de Ruit der waarden, en werkt deze uit.² Wat SRA betreft zouden *de eerstgenoemde waarden die effect hebben op het moreel-ethisch kompas en het handelen van accountants, op zijn minst ook moeten worden uitgewerkt.*

Na uitwerking kan dan geanalyseerd worden of deze waarden mogelijk afwijken van de 'publieke waarden' en de mogelijke afwijking bespreekbaar maken.

- We zijn ons ervan bewust dat er zich grenzen voordoen bij de uitwerking van de drie waarden waarop de accountant zijn moreel-ethisch handelen baseert. Ook als de accountant alleen al zou handelen op basis van dezelfde beroepsregels, doen zich bij eenzelfde dilemma telkens verschillende uitkomsten voor. En getuige de verschillende reacties op de aangedragen voorbeelden in de greenpaper, geldt datzelfde voor de geconsulteerde stakeholders.

Er geldt ook een andere beperking. Nemen we de recente NOW-problematiek als voorbeeld, dan zien we bij een moreel appel telkens een andere invulling gegeven worden door accountants, door ondernemers of door andere stakeholders. *Wanneer van een zwaar regelgevend geregeld beroep gevraagd wordt om in 'de geest van de wet of bedoeling' te handelen, dan is 'de grens' (zeker in gezamenlijkheid met andere partijen) blijkaar moeilijk te stellen.*

- De vraag is dan: *wie bepaalt die grens van ethisch en onethisch gedrag? Komt dat voort uit 'de publieke waarden'? Wat zijn dan 'de publieke waarden'? Bestaan 'de publieke waarden'?*
Wanneer we onderwerpen als 'het coronabeleid' of 'de gouden koets' nemen, dan kunnen we zoveel perspectieven, waarden en oplossingen ontleden. *Publieke waarden zijn nooit compleet, je kunt nooit volledig zijn en er bestaat altijd vrijheid van interpretatie. Bovendien kent elk tijdsgewricht andere waarden, het zijn schuivende panelen. De publieke opinie kent daarbij bovendien allerlei tegenstellingen. Hoe gaan we daar mee om?*
- Ten aanzien van de aanvliegroute zien we de volgende onevenwichtigheid: Kijkend naar het vooronderzoek en de aangedragen cases, dan constateren we dat *het aantal stakeholders te beperkt is en daarbij verschilt in opvattingen om te kunnen spreken van publieke waarden. Daarnaast zijn de weergegeven opmerkingen (kernpunten) van de stakeholders meningen, die in zich geen waarde of norm zijn.*
De beschreven morele dilemma's en de gehanteerde vragen richting stakeholders geven onzes inziens ook *richting, en daarmee onbedoelde bijeffecten. Bijvoorbeeld: Door deze voorbeelden te gebruiken, adopteer of label je de cases al als dilemma voor de (controlerend) accountant.*

In dat kader zouden we daarom willen wegblijven van voorbeelden, meningen en uitkomsten van dilemma's, mocht het tot een whitepaper met handvatten voor de accountant komen. Kun je moraliteit überhaupt in een document vatten?

¹ Zie pagina 8 van de greenpaper

² Idem

Handvatten voor de accountant?

Mocht de NBA de accountant willen ondersteunen bij de vraagstukken rond morele dilemma's, dan geven we graag wat praktische denkrichtingen mee:

1. Het (denk)proces om te komen tot een antwoord op een dilemma waarvoor de accountant staat, is veel belangrijker dan de uitkomst. Neem dat proces (en niet de publieke waarden) als uitgangspunt, waarbij de accountant de Ruit der waarden als instrument kan gebruiken voor meer inzicht.
2. De Ruit der waarden kan dienen om het proces richting uitkomst van een dilemma meer tastbaar te maken: de combinatie van persoonlijke, professionele en organisatorische waarden moet (gezamenlijk en in evenwicht), de toetssteen aan de 'publieke waarden' (nooit volledig en altijd veranderend onder invloed van tijd) kunnen doorstaan.
3. De Dilemma-app en de Faculty Ethiek, Cultuur en Gedrag (Moreel Kompas) zijn al goede initiatieven waarop voortgebouwd kan worden.
4. De accountant is niet de moraalridder van de maatschappij. De accountant kan ook niet (juridisch of moreel) verantwoordelijk worden gehouden voor de keuzes die op basis van geldende wet- en regelgeving (een publieke waarde) toegestaan zijn. Bestaat er in dat kader teveel onduidelijkheid over wat gewenst is van accountants, dan ligt de bal in eerste instantie bij de wet- en regelgever en andere normstellers om meer duidelijkheid en grenzen c.q. normen aan te geven.

Tot slot

Vanzelfsprekend zijn wij graag bereid deze reactie op de Greenpaper nader toe te lichten.

Met collegiale groet,
Namens SRA

Diana Clement AA RA, bestuursvoorzitter
Paul Dinkgreve RA, voorzitter Commissie Kwaliteit Vaktechniek